

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 239
שבט תש"פ

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

(משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ג). ואף אם הסלעים אינם גבוהים י' טפחים מכל ארבעת הצדדים, אלא רק תחת המקום שבו עובר החוט יש גובה י' טפחים, מכל מקום הרי זו מחיצה שנמצאת תחת החוט, וההוראה היא להקפיד אף על מחיצה שנמצאת תחת צורת הפתח.

ב. באופן שהסלעים גבוהים ג' טפחים ואינם רחבים ד' טפחים, לא ניתן להעמיד את הלחי מעליהם, מחמת שאינם עומדים על שטח בשיעור קרקע, ואם כן הקרקע של הפתח היא הקרקע שלפני הסלעים, וביחס לקרקע זו הלחי מתחיל בגובה יותר מג' טפחים מהקרקע.

העמודים לחי על הסלעים שגבוהים ג' טפחים

ואע"פ שאין מתחתיו חלל (כמו במקרה הקודם של העמוד התלוי) מכל מקום מבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שגם באופן זה נחשב למחיצה תלויה. [וי"א שהביאור הוא, כי שיעור המחיצה הוא רק עד י' טפחים מגובה הקרקע, ויוצא שיש בלחי רק ז' טפחים].

ואם כן באופן זה צריך להעמיד את הלחי למטה מהסלעים, ולהשלים במחיצה מעל הסלעים (ויהיה במחיצה גובה י' טפחים מהסלעים ומעלה, וכלפי המחיצה אין את החיסרון הנ"ל, כי המחיצה סוגרת את המקום שמעל הסלעים, ואינה דומה ללחי שמשמש לפתח שנמצא למטה מגובה הסלעים, ויש להאריך בזה ואכמ"ל].

השיטות כשיש שינוי גובה באמצע צורת הפתח

ג. אם הסלעים גבוהים ג' טפחים ויש בהם שטח ד' על ד' טפחים, וכן המצב שהיה בשאלה הנ"ל בפשטות אפשר להעמיד את הלחי מעל הסלעים, כי הוא עומד על קרקע, ואין חסרון של מחיצה תלויה. ואע"פ שהוא גבוה ג' טפחים משטח הפתח, מכל מקום הרי זה רשות אחת ומקום אחד. ולא מצאנו אלא שמחיצה י' טפחים מחלקת את הפתח, אבל כל שאין מחיצה שמחלקת את הפתח הרי זה מקום אחד, ואם כן הפתח שלם וכשר.

אמנם הגר"מ רוזנר שליט"א מביא מתשובת האלף לך שלמה (להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל), שאם המקום של העמוד גבוה ג' טפחים משאר הפתח, נחשב למקום בפני עצמו והרי זה פוסל את הפתח ומכל מקום אם עוברים גם בשטח הגבוה שלידי העמוד גם לדבריו נחשב כפתח אחד והעמוד כשר לשמש גם כלפי השטח התחתון. ולמעשה יש מקילים שכל שאין מחיצה באמצע הפתח אינו פוסל את הפתח. (ידוע שבבריסק החמירו בענין זה ששני העמודים של הפתח צריכים להיות בגובה זהה, וחומרה זו לא התקבלה ואכמ"ל).

פח צפרדע ושקי חול שעומדים תחת צורת הפתח

שאלה נוספת ששאלו באותו מקום, האם אפשר שצורת הפתח תעבור מעל המקום שבו עומד פח צפרדע באופן קבוע, או שמא הפח הוא כרשות היחיד שעומדת מתחת צורת הפתח ומחלקת את הפתח ופוסלת אותו, והתשובה לכך, שכיון שהפח הוא כלי המטלטל ובכל שבוע באים לפנות אותו ולהרים אותו ממילא אינו כמחיצה הקבועה בקרקע אלא כדבר ארעי שאינו פוסל את הפתח, כמבואר מדברי החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ג).

פח צפרדע שעומד בקביעות תחת צורת הפתח

כמו"כ שאלו ממקום אחר שקבלן העמיד שקי חול גדולים (בלות של חול) מתחת צורת הפתח של העירוב והם עומדים שם כבר כמה ימים האם יש חשש בזה שהם עומדים בשבת תחת צורת הפתח כיון שהם מוקצים ואסור לטלטלם בשבת. גם בענין זה שמענו שהורה הגר"נ קרליץ זצ"ל, שכיון שהחול מונח בתוך שק, בתוך

תושב בצפון שעשה עירוב בחצר

ופנה למוקד לשאול את ההלכה

במוקד העירוב מתקבלות שאלות רבות, מאחראים על העירובים ברחבי הארץ, וכן מאנשים פרטיים שעושים עירובים בחצרות הפרטיות כדי לטלטל בתוך החצר בהידור, ולא להסתמך על העירוב הכללי שבהרבה מקומות נסמך על שיטות דחוקות.

אחת השאלות שהגיעה אלינו בימים האחרונים מאדם באחד הישובים בצפון והתברר לו שהעירוב בישוב שבו הוא נמצא אינו כשר כלל, ועל כן ניסה להקיף את החצר במחיצות כשרות. בחלק מהחצר היו גדרות גבוהות י' טפחים כשרות וטובות, אבל היו גם פתחים רחבים יותר מי' אמות, שאף אם העומד מרובה על הפרוץ אי אפשר להתירם, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"ט) שעומד מרובה יכול להתיר רק פירצה שהיא עד י' אמות, אבל פירצה שהרוחב שלה יותר מי' אמות אינה נחשבת כגדורה, והיא פוסלת את ההיקף, ולכן צריך לעשות בה צורת הפתח.

התושב הנ"ל ידע שבשביל לעשות צורת הפתח צריכים שיהיו שני עמודים ועליהם החוט, אלא שאלו היו לו עמודים כמו של עירוב, והשתמש בקרשים קטנים שהיו תחת ידו. לקח קרש שהגובה שלו עשרה טפחים כשיעור מחיצה, כד לעשות ממנו עמוד. אבל אם הוא יעמיד את הקרש על הקרקע, יוצא שהחוט יהיה בגובה נמוך ולא יהיה ניתן לעבור שם, לכן הוא הצמיד את הקרש לגדר שבצד וכך היה יכול לחבר את הקרש בגובה מהקרקע, וקשר את החוט מעל גבי הקרש. לאחר שעשה את התיקון לחצר, התקשר למוקד העירוב וביקש לשלוח תמונה של העירוב שעשה, ולשאול האם הוא עשה את העירוב כהלכה. התושב סיפר שהעמיד שני עמודים שגובהם י' טפחים, וקשר את החוט מעליהם, והיה נשמע מדבריו שהכל נעשה כמו שצריך.

עמוד מחובר לגדר מנה מהקרקע

התמונה הגיעה למוקד העירוב, והמשיב הבחין שהעמוד אינו עומד על הקרקע אלא גבוה מהקרקע יותר מג' טפחים, דין זה מבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ז) שלחי שגובה מן הקרקע ג' טפחים אינו כשר, משום שהוא דומה למחיצה שאם היא תלויה ג' טפחים מהקרקע, שכיון שהגדיים ראויים לעבור תחתיה, אינה נחשבת מחיצה. וכן מבואר ברמ"א (שם ס"ז) לגבי לחי שמוצמד לקיר, שאם חסר ממנו ג' טפחים התחתונים אינו כשר להחשב לחי, בין ללחי של מבוי ובין ללחי של צורת הפתח (כמבואר בתרומת הדשן שהביא שם). ולפי"ז צורת הפתח שהעמיד התושב לפתח החצר שלו, אינה כשרה כלל, כיון שעמוד גבוה מן הקרקע אינו כשר.

המשיב הודיע לתושב את התשובה, שצריך לתקן בצורה אחרת ולהעמיד עמוד שיתחיל מהקרקע ממש עד גובה החוט, או להעמיד לחי (לוח) שגובהו י' טפחים, ויעמוד על הקרקע, ויהיה מכוון היטב תחת החוט. התושב הצטער על הטעות, אבל שמח מאוד עם התשובה שע"ז יוכל לתקן את העירוב כהלכה לשבת הבאה.

מתי אפשר להעמיד את הלחי על סלע, ומתי לא

שאלה נוספת שהגיעה מאחד העירובים השכונתיים בירושלים, במקום שהיו צריכים להעמיד צורת הפתח, והיו הרבה סלעים סביב המקום שבו צריכים להעמיד את העמוד, שאל האחראי האם אפשר להעמיד את העמוד והלחי על הסלעים, כיון שהם גבוהים יותר מג' טפחים מגובה הרחוב והמעבר שבו נמצא החלק הגדול של הפתח.

בדין זה יש כמה אופנים א. באופן שהסלעים גבוהים י' טפחים, לא ניתן להעמיד את הלחי מעל הסלעים, כיון שהמקום שמעליהם מוגדר כרשות בפני עצמה, ואם העמוד מונח בתוך רשות נפרדת אינו כשר

ההיקף לדירה. בשו"ע מדבר באופן שהמים עמוקים י' טפחים, משום שרק באופן זה אינם ראויים לעבור בהם, לפי הרגילות שהיתה בזמנם לעבור גם בתוך מים, כמבואר בגמ' במסכת שבת (דף ק. ק) רק מים שרשות הרבים מהלכת בו, היינו כשהמים עד י' טפחים, שעד שיעור זה רשות הרבים עוברת בו. ובביאור הלכה (ד"ה והוא) הביא שנחלקו בזה הראשונים, משום שיש לחלק שדוקא לענין רשות הרבים מספיק גם שאפשר ללכת ע"י הדחק, משא"כ לגבי קרפף שצריך שיהיה תשמישו לדירה, אפילו בפחות מ" טפחים, כיון שאינו ראוי לתשמש נטבטל שם דירה ממנו. ומ"מ כתב הבה"ל שאם המים פחות מג' טפחים, מסתבר שכולם מודים שאינו אוסר, משום שאינו קשה להשתמש שם בתשמישי חצר, וכאמרא סמיכתא היא. ובחזו"א (סי' פ"ט סק"ד) כתב על דברי הבה"ל שגם זה אינו מוכרח, דאפשר שמים מבטלים את שימוש החצר אף בפחות מג' טפחים, והעיקר תלוי אם המקום עדיין משמש או לא. עכ"ד.

לפ"ז במצב שמצוי באדמת הישובים, שגם אם אין מים מעל פני הקרקע, בכל זאת לא שייך לעבור בה כלל. הרי זה גרוע יותר ממים שעומקם ט' טפחים, שבהם עדיין היו עוברים ע"י הדחק עד כדי שנחשב לרה"ו. וא"כ לכאורה צריך להיות שאדמה זו בימי הגשמים תחשב כקרפף, ולא שמענו דין כזה, ואמנם אדמה רגילה שבעיר אינה מגיעה למצב כזה, מ"מ גם ביחס לישובים זה חידוש גדול. אלא שצריך ביאור מדוע לחלק בין מים לזרעים לבין המניעה הזאת שמונעת כל כך את ההשתמשות, עוד יותר מהמצב המבואר בפוסקים הנ"ל. [ואע"פ שזה רק זמני לתקופת הגשמים, מ"מ גם דבר זמני הוא מתמשך יותר מכמה ימים, הו אמבטל את השימוש לדירה ואוסר. שגם מש"כ השו"ע במים שהציפו את החצר היינו גם בדבר שיתפנה ויחלוף].

אחד מרבני מוקד העירוב אמר על מקרה אחר, באופן שבימי הגשם בלבד אי אפשר לעבור, ואחרי שעוברים יומיים ניתן לעבור בשטח, ולפעמים נמשך הגשם ויש שבוע ויותר שאי אפשר לעבור בו, מ"מ יש לומר שזה דרכו של עולם, שבימי הקור נשארים רוב הזמן בבית ולא יוצאים מהבית להסתובב סתם, כך גם יש מקומות שלא דורכים בהם, ואין זה נחשב כמקום שהתקלקל והתבטל משימוש דירה לזמן מסוים.

סיור בעירוב בכניסה לירושלים

בשבוע זה נערך סיור ללומדי השיעורים בבדיקת עירובין סניף ירושלים, לראות בשטח את דיני העמודים והלחיים וללמוד את צורת המלחיה של מקום החוט כדי שהלחי יהיה מכוון תחת החוט.

מדידת הלחיים בסניף עם לומדי השיעור

בסיור זה עברנו על קטע מהעירוב השכונתי שנמצא סמוך לכניסה לירושלים שמחמת העבודות שנעשים בתקופה זו בכניסה לירושלים נעשו בו הרבה פתרונות שונים ומגוונים שיש ללמוד מהם הרבה הלכות.

המשתתפים שהחלו כעת להפגש עם המציאות בשטח החכימו מאוד מהדברים, וכן היו בו דינים מורכבים שקשה ללמוד אותם במסגרת השיעור, ולעומת זאת בסיור בשטח אפשר ללמוד אותם בקלות ע"י ההמחשה.

אחד מהדברים שנפגשנו במהלך הסיור הזה באחד המקומות שעשו שתי צורות הפתח שאחת מהם בתוך החצר ואחת מחוץ לחצר, ועל כן מתחו חוט מהעמוד שנמצא ברחוב אל הבנין, והעמידו לחי בתוך החצר משום שהגדר היא מחיצה שמפסיקה בתוך צורת הפתח העוברת בין העמוד לבין הבנין. בנוסף לזאת הוסיפו עוד ברזל ארוך שעומד מעל גבי הקיר בין העמוד לבין הלחי. וצריך ביאור מה הטעם להעמיד את הברזל הארוך הזה.

השלימת מדידת מוטל הקיר בין הלחי לעמוד

ביאור הענין הוא כיון שהקיר רחב יותר מג' טפחים נמצא שיש פירצה בין העמוד שמסיים את צורת הפתח שברחוב לבין הלחי שמתחיל את צורת הפתח שבחצר [ובפירצה שבין שתי צורות הפתח מקפידים שלא לסמוך על דין עומד מרובה], ואע"פ שהקיר גבוה י' טפחים מ"מ זה אינו מועיל לסגור את הפירצה שבין העמוד ללחי, כי

הקיר יכול לשמש מחיצה בין הרחוב לחצר, אבל אינו משמש מחיצה על השטח שמעל עובי הגדר. ועל כן העמידו עוד ברזל ארוך מעל הקיר שארכו י' טפחים מעל ראש הקיר, והוא סמוך בתוך ג' טפחים לעמוד ועל ידי זה נוצר מחיצה שסותמת גם מעל עובי הקיר ויש חיבור של מחיצה בין העמוד ללחי.

כלי, ואינו קבוע שם אלא ישתמשו בו, גם אם ישתמשו בו רק אחרי שבועיים או שלש אינו מוגדר כדבר קבוע, ואינו פוסל את הפתח. משא"כ אם החול נצבר על הקרקע ללא שק כמו שמצוי שמביאים משאית חול ששופכת הר של חול ואח"כ מביאים משאבה שתעלה את החול אל הבנין, במצב כזה יש לאסור אם ערימת החול עומדת תחת צורת הפתח מדין מחיצה של תל המתלקט שמחלק את הפתח, למרות שהחול יעמוד רק ימים בודדים.

החלות של שבת שהגיעו בזכות העירוב

אחד ממשתתפי השיעורים של מוקד העירוב, ניגש השבוע וסיפר מעשה שאירע לו בשבוע שעבר, שהוא התארח בבית הארחה במושב חרדי בדרום, ויש לבית הארחה גדרות סביב המתחם, כדי שיהיה אפשר לטלטל בתוך המתחם מבלי להסתמך על העירוב של שאר המושב, למרות שגם העירוב של המושב ההוא נעשה בהידור. ביום שישי בשעה שלש, כשעתיים לפני כניסת השבת, רצה האברך להגביה את החלות כדי לעשות את העירוב חצרות שבתוך המתחם, ופנה לבעלי המקום לבקש חלה.

בעל המקום שמע את השאלה, נזכר לפתע ששכח לקנות חלות, לכל עשרות האורחים, שבאו לשבת. מיד הוא שלח מישהו עם רכב שיסע מהר לעיר הסמוכה, ויחפש לקנות חלות מכל מקום שרק אפשר. הרכב יצא במהירות, וחזר לאחר זמן שהצליח להשיג 17 חלות, במקומות האחרונים שעדיין היה ניתן להשיג חלות. ובהם הם קיימו את סעודות השבת.

האברך סיפר שרק בזכות העירוב היה להם חלות לשבת, שכן אם היו מגלים את הדבר לאחר כניסת השבת, לא היה ניתן להשיג חלות לכל האורחים, כי בישוב הזה אין כ"כ הרבה חלות שאפשר לבקש או לרכוש. ורק בזכות שהקפיד להדר ולעשות עירוב פרטי למתחם שבו התארחו, ע"י זה היה להם את האפשרות לקיים את סעודות השבת.

בדיקת העירוב וביצוע עבודות בחורף גשום

בשבועות אלו אנו נמצאים בעיצומו של החורף, ותודה לה' שבשנה זו יש גשמים מרובים מאוד, ומחמת זה לא ניתן לבצע הרבה עבודות בהתקנת עירובים, כי הקרקע בישובים היא אדמה, שבגשמים היא נעשית רכה מאוד, עד כדי ביצה טובענית, ואף כאשר מלמעלה היא נראית אדמה יציבה ורק מעט רטובה, אבל כשדורכים בה מתברר ששוקעים בה עמוק, או לפחות מתלכלכים מאוד, ומצטברים גושי אדמה גדולים על הנעליים. במצבים אלו לא ניתן לחפור וליצוק בטון להעמיד עמודים. כמו כן לבדוק בשטח ג"כ קשה מאוד, כי אי אפשר לעבור אחורי הבתים בגבול העירוב. הפתרון הוא לבוא דרך הבתים שעל הכביש, ובהרבה בתים וחצרות אי אפשר להיכנס. למרות זאת אנשי העירובים מתאמצים למצוא זמנים שבין גשם לגשם, לפעול למען זיכוי הרבים בבדיקה ותיקון עירובים במקומות רבים.

באחד הימים שהיתה קצת הפוגה והשמש יצאה על הארץ, יצאו הבודקים לבדוק שני ישובים שהמתניו כבר כמה שבועות שיבואו לבדק אותם, באחד מהם היו הרבה חצרות סגורות, והבודקים התחילו ללכת מאחורי הבתים במטע זיתים, שהאדמה שבו יותר יציבה, ובכל זאת האדמה נדבקה לנעליים, וכל נעל היתה כמו גוש גדול של בוץ, ונעשה קשה ללכת. לאחר מכן היו צריכים ללכת בין השדות קטע קטן, ורק נכנסו כמה מטרים, החלו לשקוע עמוק, עד כדי שכמעט קראו לעזרה. לבסוף אחד משך את חבירו והצליחו להחליץ, ולפחות לחזור על עקבותיהם. ולמדו מזה איך לבדוק עירוב בחורף, שלא להיכנס לאדמה כזו אפילו כשעברו כמה ימים אחרי הגשם. ומה הם עשו אח"כ, האם הם חזרו לבית להחליף בגדים, כמובן שלא, למרות שהם היו עטופים בבוץ, עצרו באחת מהשלוליות, ניקו את עצמם מעט במי השלולית, והמשיכו בבדיקת העירוב של אותו ישוב, ובישוב השני, עוד כמה שעות.

בדיקת העירוב באדמת ביצה

דין קרפף באדמת ביצה שאי אפשר לעבור בה

בנושא זה התעוררה שאלה הלכתית, בישוב שיש בו שטח גדול שביום רגיל אפשר לעבור בו, אבל בתקופת החורף הזו, שכל כמה ימים יורד גשם בכמות שמרככת את אדמת הישובים ברמה שלא ניתן כלל לעבור בה, האם מקום כזה נחשב קרפף יותר מבית סאתיים, כיון שאינו ראוי לשימוש, והוא יהיה אסור בטלטול, וממילא גם יאסור את שאר העירוב שפתוח ופרוץ אל המקום האסור.

לכאורה יש לדמות את המקרה הזה לדין שמבואר בשו"ע (סי' שנ"ח ס"א), לגבי שטח שהיה מוקף לדירה והשתמשו בו, ונכנסו בו מים שאינם ראויים לשתייה ולשימוש, שדינם כמו זרעים שהם מבטלים את